

OBNAŽENÉ PROBLÉMY LESNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ

Úvaha členů CZECH FOREST think tank o tom, co odhalila kůrovcová kalamita

(stav k 30. 8. 2019)

Je zřejmé, že objektivními daty doložitelnou hlavní příčinou současné katastrofy v lesích je extrémní průběh počasí posledních let. To mimo jiné dokládají i usychající porosty borovice a dalších dřevin na významné části našeho území. Přesto je nutné si s ohledem na budoucnost lesnictví přiznat, že lesní hospodářství a celý lesnicko-dřevařský sektor nebyly a stále nejsou připraveny na řešení podobných výkyvů.

Dopady sucha a kůrovcová kalamita obnažily mnoho problémů, z nichž je nutné se poučit. Proto jsme se v CZECH FOREST think tank pokusili o shrnutí podstatných problémů a nástin možností jejich řešení.

I když současný stav ohrožuje na mnoho let samotnou existenci lesů a celého lesnicko-dřevařského sektoru jako multifunkčního a zároveň produkčního oboru, přesto je třeba vidět v budoucnosti příležitost a hledat řešení, jež nám umožní v dohledné době obnovit celospolečensky nezbytné funkce lesů.

Jednotlivé návrhy mohou být brány také jako náměty k diskuzi nad budoucím přístupem státu k lesnímu hospodářství.

Tento výčet problémů a nástin možností řešení v žádném případě není kritikou aktivních lidí v lesnickém oboru, kteří se často pohybují na hranici svých možností, což jasně dokládá postupné navyšování realizace nahodilých těžeb až na historicky bezprecedentních 23 milionů m³ v roce 2018.

Nezájem politické reprezentace odrážející nezájem společnosti?

Po celou dobu rozvoje patrně největší přírodní katastrofy v našich dějinách jsme svědky minimálního zájmu politické reprezentace o řešení problémů lesnicko-dřevařského sektoru či o jeho adaptaci na probíhající klimatické a společenské změny. Problematické je i časté jednostranné vnímání lesnictví jako buď ryze produkčního oboru, nebo naopak oboru s čistě ekologickými funkcemi. Chápání lesnictví jako multifunkčního oboru je spíše výjimkou. Vytržení pouze vybraných funkcí může vést k zásadnímu podcenění současných problémů a jejich dopadů. I obory s podstatně menším společenským významem disponují aktivní schopností prosazování zájmů oboru spočívající v komunikaci s politiky, v pozitivním slova smyslu lobbingu, či navrhování dalšího směřování v oblasti legislativy a regulací. V tomto je lesnictví velmi neproduktivní.

Proto je třeba hledat možnosti, jak politickou reprezentaci informovat a upozorňovat na možná rizika neřešení situace a aktivně navrhopvat možná řešení. Vystává také otázka, zda začlenění lesního hospodářství pod hlavičku MZe neoslabilo vyjednávací pozici lesníků a neodsunuje jejich problémy do pozadí. Možná nazrál čas na zřízení samostatného ministerstva lesního a vodního hospodářství jako plnohodnotného ministerstva, které bude přednostně řešit problémy spojené s péčí o lesy a celospolečenské dopady, dnes zejména na vodní režim v krajině.

Státní správa

Efektivita státní správy se liší v jednotlivých oblastech. Často ovšem její přístup v podobě neřešení nebo nedůsledného řešení zanedbání ochrany lesa přispěl k rozvoji kalamity. Je nepřijatelné, aby státní správu na úrovni obcí s rozšířenou pravomocí zastávali lidé bez lesnického vzdělání nebo alespoň bez ověření jejich znalostí v oboru lesního hospodářství. V době rozvoje kalamity nesplnila svou dozorovou roli ani Česká inspekce životního prostředí (ČIŽP), jejíž pokuty v oblasti ochrany lesa začaly přicházet s mnohaletým zpožděním, často v situaci a oblastech, kde již nebylo lesům pomoci.

Státní správa lesů by měla být zefektivněna, a to zejména směrem, aby zbytečně nezatežovala vlastníky lesů a prioritně se soustředila na zamezení excesů vedoucích k neplnění funkcí nebo devastaci lesů. Státní správu lesů by měly vykonávat osoby s lesnickým vzděláním nebo osoby, u nichž bude například vstupním testem garantována znalost hlavních principů lesního hospodářství (LH), a to zejména v kontextu s ochranou lesa. ČIŽP by měla být aktivní v oblastech, kde může svými kroky přispět ke zpomalení rozvoje kalamity. Vysokými pokutami v kalamitních epicentrech může přispět pouze k ekonomickým problémům vlastníků a správců lesů a prodeji lesních majetků.

Informovanost

V lesním hospodářství bylo spíše zřídka třeba rychlých celorepublikových reakcí včetně úprav legislativy. Vývoj aktuální kalamity ale ukazuje, že lesnický provoz potřebuje rychlé a objektivní informace a jasná sdělení, jak v krizových situacích postupovat. Například včasné sdělení objektivních informací o kůrovcové kalamitě na severní Moravě včetně souvisejících problémů a zkušeností mohlo přispět k nepodcenění vývoje v jiných oblastech. Informace jsou často v nějaké podobě k dispozici, ale měly by se dostat ke všem vlastníků lesů.

Z tohoto důvodu by zejména státní správa měla nalézt nástroj, jak v krizových obdobích pravidelně informovat vlastníky lesů o hrozících nebezpečích a funkční prevenci.

Absence souhrnných dat o LH v reálném čase a objektivní kvalitě

Pro řízení krizových situací jsou klíčové informace. Ty musí být dostupné v dostatečné přesnosti a zároveň v reálném čase. V současnosti ovšem s výjimkou Kůrovcové mapy téměř neexistují souhrnná a časově aktuální data o rozvoji kůrovcové kalamity v regionech.

Na krajské úrovni by měl vzniknout systém efektivního sběru aktuálních dat (příkladem může být systém kraje Vysočina), odkud by se data posílala na centrální místo, např. ÚHÚL. Kromě vývoje kůrovcové kalamity by bylo vhodné mít k dispozici i data o obnově lesů, případně o rozvoji dalších kalamitních škůdců.

Konzervativní přístup a setrvačnost

Dlouhodobost lesního hospodářství přirozeně formuje lesníky spíše ke konzervativnějšímu uvažování a určité setrvačnosti. I když je tento přístup v mnoha případech opodstatněný, v případech, kdy je třeba činit rychlá rozhodnutí, je ale značně omezující. Ve výsledku může znamenat, že se v situaci, kdy kůrovcové těžby dosahují desetinásobků běžného stavu, chováme prakticky stejně jako v normální situaci a podvědomě odmítáme změny přístupu.

Každý lesník na kterékoli pozici si musí uvědomit, že se nacházíme v historicky naprosto bezprecedentní situaci, která vyžaduje změnu přístupu téměř ve všech našich aktivitách. Není možné setrvávat u způsobů ochrany lesa definovaných pro normální hospodaření, není možné ignorovat rizika vznikající u ostatních vlastníků a je třeba vyvinout maximální energii k zachování lesa. Stát by toto měl vlastníkům umožnit, a to i vytvořením podmínek pro ponechání oblastí, kde již boj s kalamitou postrádá smysl, bez nutnosti dotěžování napadených stromů.

Osvěta a vzdělávání

Česká republika disponuje poměrně silnou populací lesnický vzdělaných odborníků. Bohužel však prakticky nedisponuje systémem celoživotního vzdělávání. Výsledkem tak může být, že někteří lesníci uplatňují v praxi zastaralé poznatky, což může být příčinou mnoha selhání.

Pro budoucí fungování LH by měl být vytvořen systém celoživotního vzdělávání a první oblastí by mělo být poskytování služeb na úrovni OLH. Aktivní by v tomto směru měly být kromě Ministerstva zemědělství také lesnické fakulty, lesnické střední školy a případně i vědecko-výzkumné instituce.

Absence krizových plánů

Dopady sucha a rozvoj kůrovcové kalamity na celém území ČR také jasně poukázaly na neexistenci jakýchkoli krizových plánů v LH. Opatření, která na kalamitu reagují, vznikají pozdě a často se mívají účinkem. Některé zásadní problémy jsou přehlíženy a nejsou řešeny.

Budoucí strategie LH by měla obsahovat návrhy krizových postupů pro predikovatelné problémy LH, ať již přímo v ochraně lesa, či v dopadech klimatických změn na lesy a krajinu, ale i z hlediska ekonomických cyklů či sociálního a demografického vývoje.

Nedostatečná a administrativně i časově náročná podpora

Minimální podpora vlastníků lesů a souvisejících oborů je diskutována již několik let. Adekvátní zlepšení za dobu rozvoje kalamity, tedy od roku 2015, se zatím nedostavilo. Naopak došlo k odčerpání většiny rezerv ze státního podniku Lesy ČR. V současné situaci, kdy tržby za dříví již nepokrývají náklady vlastníků lesů na zákonnou péči o lesy, je toto téma jedním z nejzásadnějších. Ironií osudu se může stát, že podpora přijde až ve chvíli, kdy se masivní odlesnění projeví plošným vysycháním české krajiny a snížením dostupnosti zdrojů vody a kdy již podpora nebude mít na tento stav přímý vliv. Podpory v LH existují, ale výše podpor nikterak nekoresponduje se škodami, které v lesích vznikají. Systém podpor je ovšem administrativně náročný s časově dlouhou distribucí. Z toho důvodu je pro drobné vlastníky prakticky nevyužitelný a problematická je i využitelnost u větších vlastníků, kteří by místo složité administrace dotací měli věnovat energii boji s kalamitou a obnově lesů. Zcela opomíjena je podpora správy státních lesů a podceněno je tím další rozkolísání trhu s dřívím v případě podpory nestátních vlastníků lesů.

Pokud je společenskou poptávkou obnova lesů po kalamitě, potom se vlastníci a správci lesů bez podpory státu neobejdou. Není čas diskutovat o dlouhodobosti podpor a systémech rozdělování. Pro kalamitní a pokalamitní období je téměř jedinou možností platba kalamitní podpory na hektar lesa optimálně všem vlastníkům lesů a přijetí rizika, že tuto podporu bude čerpat i vlastník, jehož se

kalamita přímo netýká (nepřímo se minimálně situace na trhu s dřívím dotýká téměř všech vlastníků). Vzhledem k dřevinné skladbě v ČR a plošnému kalamitnímu šíření je toto riziko zanedbatelné. Na efektivitu vynaložených prostředků musí dohlížet státní správa lesů.

Zároveň je třeba, aby si stát uvědomil, že boj s kalamitou na celém území republiky je již neefektivní a při současné míře napadení porostů kůrovci a oslabení stromů suchem nemůže vést ani ke zpomalení kalamity. Řešení může spočívat ve vertikální podpoře boje s kalamitou, tedy v masivní podpoře ochrany lesa v oblastech perspektivního pěstování smrku, kde doposud k rozvoji kalamity nedošlo.

Nulová podpora mimoprodukčních funkcí a závislost na příjmech z prodeje dříví

Lesnictví dlouhodobě funguje v tržním prostředí, což je nepochybně i jeho výhodou. V situaci, kdy se vlastníci a správci lesů z důvodu vyšší moci dostali na celém území ČR mimo rámec běžného hospodaření, a tím pádem i mimo rámec standardních tržních nástrojů, a dochází k ohrožení většiny funkcí lesa, se financování založené pouze na tržbách z prodeje dříví ukazuje jako neudržitelné. K tomu se přidává i poptávka části společnosti po posilování ochrany různých druhů rostlin a živočichů a omezování produkčních funkcí lesů.

Mimoprodukční funkce lesů je třeba vlastníkům a správcům lesů kompenzovat a tím mimo jiné přispět k diverzifikaci příjmů a stabilizaci lesního hospodářství. Tomuto musí předcházet návrhy všeobecně přijatelného ocenění mimoprodukčních funkcí a diskuze nad kompenzačními mechanismy.

Střety s ochranou přírody

I v současné době je regionálně komplikován boj s kalamitou nevyjasněnými kompetencemi a často také různými představami ochrany přírody ve vztahu k lesnímu hospodářství.

Lesní hospodářství nemůže být oblastí střetů ochrany přírody a vlastníků lesů. Kompetence a možnosti vstupu do práv vlastníků lesů ze strany orgánů ochrany přírody musí být dlouhodobě a jasně definovány s respektem k vlastnickému právu. Zároveň je nezbytné, aby i orgány ochrany přírody byly součástí krizových plánů, dokázaly tak včas reagovat na změny podmínek a nesly za své kroky zodpovědnost.

Vliv outsourcingu u státních lesů

Dopady sucha a kůrovcové kalamity jsou postiženy veškeré typy vlastnictví. Transformaci LH nelze považovat za podstatnou příčinu současné kalamity, což dokládá stav lesů a rychlý rozvoj kalamity u některých vlastníků, kteří disponují podstatně větším množstvím vlastních kapacit. Limitem outsourcingu u státních lesů je spíše nepružný zákon o zadávání veřejných zakázek, který, i když byl novelizován již v období rozvoje kalamity a zakázky v lesnictví nejsou zanedbatelným podílem všech státních zakázek, opomíjí nutnost operativních reakcí v lesním hospodářství.

Zásadní úpravy systému správy státních lesů vytvářené pod tlakem současných okolností mohou vést ke zhoršení situace a vytvoření likvidační konkurence mezi vlastníky lesů. Bohužel nelze předpokládat, že by uvolnění parametrů zákona o zadávání veřejných zakázek pro oblast lesního hospodářství automaticky vedlo ke zpomalení kalamity, protože limity boje s kalamitou spočívají hlavně v odbytu, cenách dříví a kapacitách. Větší přínos by patrně mělo umožnění skutečně krizového a strategického řízení správy státních lesů.

Přísnost legislativy

Česká republika má jeden z nejpřísnějších lesních zákonů v Evropě, který v mnoha ohledech významně omezuje práva vlastníků. Existence tohoto zákona a jeho vymahatelnost ovšem nevedly k zamezení vzniku největší kalamity v historii lesnictví.

Je proto na místě diskuze nad zmírněním lesního zákona tak, aby jeho dikce zamezovala vzniku excesů, zajistila existenci lesů a umožňovala různé přístupy k lesním majetkům. Typickým příkladem silné a kontraproduktivní regulace je doba obmýtí. Naše hospodářské lesy jsou přestárlé, což se odráží i na jejich vitalitě. Toto téma je dlouhodobě diskutováno, ovšem k úpravě doby obmýtí nedošlo.

Pokud by stát jako zakladatel státního podniku Lesy ČR a VLS ČR vyžadoval přísnější regulaci v lesích v majetku ČR, nabízí se možnost řešit tuto problematiku samostatnou legislativou nebo jednodušeji interními předpisy podniků schvalovanými příslušnými ministerstvy.

Nejednotnost oboru

I přesto, že základní problémy oboru a návrhy řešení byly v oborové shodě definovány Lesnickou výzvou, je stále patrná nejednotnost oboru, která vzbuzuje u politické reprezentace nejistotu o správnosti téměř jakýchkoli kroků. Rozporuplná stanoviska zástupců oboru matou také veřejnost.

Je nezbytné, aby lesníci v základních tématech vystupovali navenek jednotně a různá odborná stanoviska diskutovali na odpovídajících fórech. Zcela kontraproduktivní je v této situaci veřejné zpochybňování kroků a názorů různých částí lesnického sektoru mezi sebou.

Ochrana lesa

Ochrana lesa jako tradiční disciplína procházela vývojem a dokázala vlastníky lesů připravit na mnohá nebezpečí. Rychlý negativní vývoj posledních let ale změnil podmínky pro ochranu lesa téměř skokově. V této situaci jsou nezbytná jasná a srozumitelná stanoviska autorit z tohoto oboru, která umožní lesnickému provozu vyvarovat se chyb a činit nová a efektivní opatření. U zásadních opatření typu asanace kůrovcem napadeného dříví není zajištěno plošné dodržování těchto opatření. Tolerance k nedodržování zásadních opatření výrazně přispívá ke zhoršování situace.

Vzhledem k existenci mnoha lesnických autorit s vynikajícími výsledky v oblasti vědy a výzkumu je na místě jejich aktivní komunikace v součinnosti s Ministerstvem zemědělství a následné generování srozumitelných a jasných doporučení, která budou korespondovat s vývojem situace. Kromě doporučení nových postupů se může jednat i o varování před postupy, které se nyní stávají nefunkčními. U klíčových a v kalamitě ještě smysluplných opatření je důležité zajistit jejich naplňování (příkladem je asanace 17 % kůrovcem napadeného dříví v roce 2018 nebo asanace kůrovcového dříví u zpracovatelů).

Možnost činit kroky v ochraně lesa na cizích pozemcích

V mnoha lokalitách došlo k rozvoji kůrovcové kalamity zanedbáním ochrany lesa nečinných, někdy i nekontaktních vlastníků lesů. Pokud se v tomto případě podařilo kalamitě zabránit, bylo to vždy za cenu zvýšených nákladů okolních vlastníků.

Proto je třeba zefektivnit a zrychlit tlak státní správy na vlastníky, kteří nekonají kroky pro ochranu lesa, v krajním případě zavést institut „nucené ochrany lesa“ v zájmu zachování funkce lesů a ochrany

majetku sousedních vlastníků. Nucenou ochranu lesa by např. po dvou neúspěšných výzvách mohl vykonávat státní podnik Lesy ČR, který by od utržených prostředků odečetl náklady a zbylé prostředky by ukládal na speciálním účtu, z něhož by je vyplácel vlastníkům.

Nevhodné hospodaření s lesní půdou

Půda je nejen základním výrobním prostředkem pro lesnictví, ale především součástí celé krajiny, jelikož podmiňuje vznik ekosystémů, diverzitu a určitou stabilitu krajiny. Při špatném hospodaření s půdou dochází nejen k poklesu produkční funkce lesa, ale je výrazně narušena i hydrická funkce lesů. Je proto nutné podporovat tvorbu humusové složky půd a maximální snahou by měla být také rychlá obnova lesních porostů na kalamitních holinách, která zajistí odpovídající půdní kryt. Otázkou je také to, do jaké míry je smysluplná těžba a zejména odvoz kůrovcových souší z lesa.

Odpovídající změnou dotačních podpor by bylo možné snížit využívání klestu a těžebních zbytků pro energetické účely a provádět likvidaci klestu štěpkováním nebo drcením před obnovou lesa s rozptýlením hmoty v obnovovaném porostu. Pro energetické účely by bylo možné využít nekvalitní dřevní hmotu, pro kterou není na trhu odbytu.

Obnova lesa

Je zřejmé, že kalamitní plochy dosáhnou stovek tisíc hektarů. V případě trvajících sucha, nadprůměrných teplot a výkyvů například v podobě přivalových dešťů hrozí riziko degradace půd, eroze a velmi obtížná obnova. Obnova lesů bude také determinována ekonomickou kondicí vlastníků lesů.

Je třeba vlastníky lesů stimulovat k maximální snaze o zpomalení rozvoje kalamity, což v mnoha oblastech vytvoří podmínky pro nastartování přirozené obnovy porostů. Tu je třeba využívat v nejvyšší možné míře a při rozsahu kalamity bez zásadního ohledu na druhovou skladbu přirozené obnovy.

I když se podaří maximalizovat využití přirozené obnovy, bude nutné obnovit obrovské plochy umělou obnovou. Proto je třeba co nejpřesnějších prognóz poptávky po sadebním materiálu, aby jej školkařské provozy byly schopny napěstovat, a optimálně i státních záruk, aby navýšení objemů pěstování sazenic zvládli financovat. Určitou pomoc by mohlo přinést promyšlené uvolnění pravidel pro přenos osiva a reprodukčního materiálu v určitých lokalitách České republiky.

Klimatické změny a pěstování lesa

Klimatické změny jsou realitou a na řešení jejich dopadů může mít lesnictví velmi významný vliv. Prognózy vývoje klimatu jsou ovšem z podstaty možností predikce velmi rozdílné, což dokládá například výkyv posledních čtyř let, který nebyl ze strany vědy a výzkumu jakkoli prognózován. Nesmíme tedy podlehnout mylné představě, že dnes víme, jaké dřeviny a kde budou za 100 let nejlépe prosperovat.

Pouze pestrá dřevinná skladba s respektem ke stanovištím a nadmořské výšce může přinést vyšší stabilitu porostů. Je nutné přehodnotit postoj k introdukovaným a „nepůvodním“ dřevinám, kdy některé dřeviny vykazují vyšší odolnost proti klimatickým změnám a nižší atraktivitu pro hmyzí škůdce, než mají tradiční dřeviny, jako je smrk a borovice. Stejně tak je třeba odhlédnout od aktuálních možností a zájmů dřevozpracujícího průmyslu zaměřeného na smrk. Aktuální poptávka

dřevozpracujícího průmyslu by neměla definovat druhovou skladbu porostů v ČR, zároveň by ovšem mohla spoluvytvářet zadání na délku obměty.

Škody zvěří

V mnoha oblastech ČR je podle objektivních informací, například NIL II, zvěř přemnožena a působí neúměrné škody. V kalamitních oblastech budou škody limitujícím faktorem obnovy lesů.

Je nezbytné legislativně stanovit jasné parametry hodnocení vlivu zvěře na lesní porosty a podle nich plánovat a kontrolovat odlov. Nezbytné bude zpřetrhání regionálních vazeb, které často znemožňují objektivní hodnocení škod a odstřel zvěře.

Pozitivní motivace personálu v lesích

Dopady sucha, kůrovcové kalamity a propadu cen dříví vytvářejí na personál v lesích extrémní tlak. Mnoho lesníků funguje na hranici fyzických i psychických možností a necítí odpovídající podporu státu ani společnosti.

Management společností působících v lesním hospodářství by se měl navzdory nepříznivým podmínkám snažit o pozitivní motivaci personálu v lesích. Zásadní roli by i v tomto směru mělo sehrát ministerstvo zemědělství, které by mělo vyjádřit lesníkům jasnou, alespoň morální podporu.

Zlepšení postavení dřevorubců a dalších pracovníků v lesích

V roce 2018 byl vytěžen historicky nejvyšší objem dříví v ČR. Z 26 mil. m³ tvořilo kalamitní dříví 23 mil m³. Tohoto bylo dosaženo bez významnějšího stimulu či podpory státu zvýšením pracovní produktivity a nasazením pracovníků v lesích. Těžba v kalamitních podmínkách je navíc většinou rizikovější a náročnější než úmyslná těžba.

Profese dřevorubce je v současné situaci klíčovou profesí a její význam bude s vizí pěstování druhově a věkově pestřejších porostů ještě narůstat. Proto by tato a další profese v lesích měly mít odpovídající společenskou podporu a ohodnocení. Snahy vlády a ministerstva by měly směřovat k podpoře učňovského školství a zvýšení atraktivity oborů, bez kterých se LH neobejde.

Z dlouhodobého pohledu by situaci pomohl například vznik cechu dřevorubců, který by hájil zájmy profese a snažil se získat některé výhody, které mají jiné rizikové profese. Příkladem mohou být například výsluhy u některých státních profesí, které dnes již zdaleka nejsou tak rizikové jako právě práce v lesích.

Implementace moderních způsobů řízení a komunikace při lesní výrobě

Výroba a logistika kalamitních těžeb v objemech posledních let kladou extrémní nároky také na procesy výroby a logistiky.

Ke zefektivnění by pomohla rychlejší a účelná implementace moderních systémů řízení a využití výhod moderních technologií. Jednoduchým příkladem může být sdílení polohových dat o napadených porostech, skládkách či dostupnosti skladovacích míst.

Odbyt dříví

Doposud byl obchod s dřívím „regulován“ tržními principy – nabídkou a poptávkou. Přebytek nabídky o desítky procent ovšem znamená zánik tržní rovnováhy a stav, který razantně dopadá pouze na vlastníky lesů a navázané subjekty.

Při takto výrazném výkyvu, daném zejména zákonnou povinností těžit kůrovcem napadené stromy, nelze očekávat jakékoli autoregulační mechanismy. Na místě je intervence státu do dlouhodobého skladování a hromadné asanace dříví.

Transport dříví

Obrovský nárůst těžené hmoty klade zvýšené nároky na dopravce a celou dopravní síť. Nedostává se přepravních kapacit na železnici. Odvozní cesty jsou často zničené po odvozu vytěžené hmoty.

Je nezbytně nutné navýšit investice do opravy dopravní sítě pro vlastníky lesů a vlastníky komunikací, po kterých se doprava dřeva odehrává. ČD Cargo, a.s., by mělo pomoci při transportu dříví k odběratelům, ať už navýšením počtu vagónů, nebo úpravou přepravních tarifů. Úpravou tarifů není myšleno jejich navýšení.

Skladovací místa

I sebeoptimističtější prognózy nenaznačují, že by v následujících několika letech objem kůrovcových těžeb klesl na běžné hodnoty. K tomu se přidává rozvoj kůrovcové kalamity v sousedních zemích a de facto stabilní kapacita dřevozpracujícího průmyslu. Proto je jasné, že aktivní kůrovcové dříví bude nutné asanovat a skládkovat. Těžba a logistika sterilních kůrovcových souší již pouze zahltují trh a zvyšují náklady vlastníků lesů.

Skládkování asanovaného dříví je oblast, kde může velmi významnou roli sehrát i stát jako přímý nebo nepřímý vlastník mnoha vhodných pozemků. Je ovšem chybné, aby stát za toto skladování účtoval komerční nájemné, protože náklady na skladování mohou v takovém případě velmi rychle překonat hodnotu skladovaného dříví. I přes dlouhotrvající sucho by na vytipovaných lokalitách mělo být podpořeno skladování dříví na mokřích skládkách, kde nedochází k rychlé degradaci dříví pro pilařské využití.

Zpracování dříví

Oblast zpracovatelského průmyslu stále nemá jasně nastavené kompetence mezi ministerstvy. Aktivita MPO ve vztahu ke zpracování dříví a trhu dříví je za dobu kalamity téměř nulová. I když mají nyní zpracovatelé příležitost k tvorbě rezerv, lze očekávat, že snížená nabídka dříví bude mít v budoucnu výrazný negativní vliv i na tento sektor.

Pro budoucí fungování by bylo třeba jasné vymezení kompetencí nad lesnicko-dřevařským sektorem a vytvoření pravděpodobných scénářů vývoje a následných opatření. Pokud kolabuje správa na ploše jedné třetiny území, musí mít stát scénáře, jak postupovat, aby se minimalizovaly celospolečenské dopady. Za logické řešení lze považovat převedení kompetencí nad provázeným lesnicko-dřevařským sektorem pod jeden resort.

Budoucnost dříví jako prakticky jediného obnovitelného materiálu

Veškeré snahy navýšit v ČR využití dříví jako téměř jediného skutečně obnovitelného materiálu, v němž se navíc akumuluje oxid uhličitý, nebyly doposud příliš úspěšné. Dnes, v době odklonu společnosti od plastů, lze ovšem očekávat, že se dostupnost dříví vlivem dopadů sucha a kůrovcové kalamity významně sníží. Reálně je dnes ohrožena většina zásoby smrku v ČR.

Státní politika by tedy měla reflektovat očekávané dopady na zásoby dříví a soustředit se na nové možnosti a metody jeho využívání. Součástí těchto kroků by mělo být stanovení reálných dopadů na lesnicko-dřevařský sektor a snaha o využití dříví z kalamity jakýmkoli smysluplným způsobem. Nabízí se biopaliva II. generace, zpracování suchých stromů na peletky nebo uskladnění dříví na vodních plochách. Podpořeny by měly být veškeré inovace umožňující kalamitní dříví v reálném čase využít.

Komplexní pohled na lesní hospodářství

Pohled politické reprezentace na lesní hospodářství je často zužován na problematiku státního vlastnictví, tedy podnik LČR, či jednotlivé funkce lesů, přičemž některé oblasti byly dlouhodobě zcela opomíjeny.

Přístup státu musí zohledňovat všechny typy vlastnictví a všechny funkce lesů. Nezbytné je nalezení komunikačních a motivačních nástrojů směrem k drobným vlastníkům lesů. Stejně důležitá je i úvaha, zda by investice do zpomalení kalamity nebyla podstatně nižší než investice do zajištění vodohospodářských funkcí, např. budováním přehrad a nádrží v oblastech zdevastovaných kalamitou.

Hledání řešení

Dopady sucha a kůrovcové kalamity obnažily mnoho problémů lesního hospodářství a jejich výčet výše rozhodně nebude kompletní. Zároveň nemá být jejich výčet ani kritikou, ale impulsem k zamyšlení a hledání řešení. Nejsnazším řešením je samozřejmě konstatování, že se již nedá nic dělat. To ale v mnoha oblastech ještě určitě neplatí. Odlesnění našich hraničních pohoří nebo Brd se všemi negativními dopady jistě není výsledek, který si jako lesníci můžeme před společností obhájit slovy, že s tím nešlo nic dělat. Problémy v lesnictví je třeba vnímat primárně jako důsledek klimatických výkyvů, ale také zejména jako příležitost k tvorbě komplexních a smysluplných strategií, které by měly těmto problémům předcházet.

Kdo?

Jedna z nejčastějších otázek, která zaznívala v průběhu konzultací tohoto dokumentu, začínala slovem „kdo“. Kdo by měl tyto problémy řešit? Kdo by měl hledat řešení? Kdo by měl změny realizovat? Tyto otázky nás vedly k mnoha úvahám, ale přispěly i k odložení zveřejnění dokumentu.

Odpověď je ale jednoduchá. Každý z nás může alespoň částečně, přesto významně přispět k řešení problémů, do kterých se naše lesnictví z důvodu klimatických výkyvů dostalo. Každého z nás se alespoň jeden z uvedených problémů týká a na osobní či oborové úrovni v něm může být aktivní...

Členové CZECH FOREST think tank

E-mail: info@czechforest.cz